

ენათმეცნიერება Linguistic

წყალი შუმერულ და ქართველურ აზროვნების სისტემაში

რუსუდან მიქელაძე

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისი სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

e-mail: ecaucasushouse@yahoo.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.35.09>

SJIF 2026: 8.679

წყალი თავისი ბუნებით არის საზიარო ელემენტი ზეცასა და მიწას შორის, ალბათ ამიტომაც, ძველი სამყარო კაცობრიობის მარეგულირებელი დოგმების წარმოჩენას წყლის ფენომენით ახდენდა ხოლმე. ძველი აღთქმის ბიბლიური ტექსტების მიხედვით, ნოეს წარღვნამდე არსებული ადამიანი მოქცეულია წყლისა და წყევლა / წყალობის საერთო სემანტიკაში, რომლის გაცნობიერებაც ხდებოდა როგორც მწყალობელ ზეცასა და დაწყევლილ მიწას შორის გაწყვეტილი კავშირის შედეგი.

საყურადღებოა, რომ მხოლოდ ქართული ენა იძლევა წყლისა და ბიბლიური წყევლა-წყალობის სემანტიკური კავშირის გამოვლენის შესაძლებლობას, რაც თავის მხრივ, წარმოაჩენს წარღვნამდე არსებულ აზროვნების სისტემის კავშირს მითო-ლინგვისტურ დუალისტური ბუნების გველის ფიგურასთან.

ქართული ენის მიხედვით, ცოდნის აღმნიშვნელი [წყ] ფუძე-სიტყვით იწარმოება წყალი, წყალობა, წყევლა. მეგრული ენის მიხედვით, წყეული იხმარება გველის მნიშვნელობით. ის, ვინც წყალობას მოითხოვს არის საწყალი; ვინც მას გაცემს კი არის მოწყალე.

მოწყალე არის კეთილი და მისი გაიგივება ოდითგანვე ხდებოდა სიტყვასთან **მწყემსი**, რომელიც მღვდელმთავრის, შემდგომ კი იესო ქრისტეს მნიშვნელობითაც იხმარებოდა. ძველი აღთქმით, მწყალობელიც და მწყელიც არის ერთი: ღმერთი-შემოქმედი, რომელმაც პირველმა წარმოთქვა წყევლა, რითაც წარწყმიდა მიწა (ქვეყანა) და გველი (ქვეწარმავალი).

დაბადების ტექსტების შესწავლას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება არქაული აზროვნების სისტემის გასაგებად. თაობათა შორის ცოდნის გადაცემა ხდებოდა სიტყვით ან წერილობით.

სტატიის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს ქართველურ ენებზე ცოდნის აღმნიშვნელი [წყ] ფუძე-სიტყვით ჩაწერილი წყლის, წყველის და წყალობის წარმოჩენა მოახდინოს შუმერული წყლის აღმნიშვნელი A იდეოგრამის ბილინგვური წაკითხვით.

გველის პიქტოგრამით გადმოცემული წყლის შუმერული იდეოგრამი რადიკალურად განსხვავდება სხვადასხვა კულტურების მიერ წყლის ჩანიშვნის მანერაზე, ამასთან, ის თანხვედრაშია ქართული ენის სტრუქტურასთან და საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ სამნიშნიანი იდეოგრამის ბინარული წაკითხვა, როგორც **გველი** (ქვეწარმავალი) და **მიწა** (ქვეყანა). ქართული ენით შუმერული A იდეოგრამი მოექცევა ბიბლიური წყველის სემანტიკურ ველში და დაუკავშირდება წარღვნამდე არსებულ აზროვნების სისტემას, როდესაც მოხდა ხე ცნობადის ნაყოფის დაგემოვნება და წარმოითქვა პირველად **წყველა**. რის შედეგადაც პირველქმნილი კაცი, მწყემსი-კეთილი გახდა მიწის მუშაკი - ადამი, ჩადენილი ცოდვისთვის სასჯელად, მას მწუხარებით უნდა მიეღო ყოველდღიური საზრდო წყეული მიწიდან, მის ცოლ ევას კი, დაეკისრა მწუხარებითა და ტკივილით განემრავლებინა ადამის შთამომავლობა.

იმის გათვალისწინებით, რომ გველი წარმოადგენს წყლის მითოლინგვისტურ ფიგურას, წყლის შუმერული A იდეოგრამი წარმოაჩენს გეოგრაფიულ ადგილსამყოფელს **მიწა- წყალს**, სადაც კაცობრიობის პირველი შთამომავალნი, ევას შვილები დასახლდნენ და ისწავლეს წყლის მართვა საირიგაციო არხებით; განავითარეს სამიწათმოქმედო საქმე, როგორც ეს მოხდა ისტორიულ შუამდინარეთში, მარცვლის მწარმოებელ ხალხთა, **სუმერთა** დასახლების შედეგად.

საკვანძო სიტყვები : ძველი აღთქმა, შუმერული A იდეოგრამი, წყლის სემანტიკა, ცივილიზაციური კვლევები, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება.

შესავალი: ქართული ენაში [წყ] ფუძე-სიტყვით იწარმოება **წყალი, წყალობა, წყველა**. საყურადღებოა სიტყვის “წყალობა“, სულხან საბასეული განმარტება: *წყალობა არის მწუხარება სხვის მიერ ჩადენილ ავ, ბოროტ ქმედებაზე*.

მეგრული ენის მიხედვით, წყეული იხმარება გველის მნიშვნელობით (ქაჯაია, 2001). ამრიგად, წყველა / წყალობის სემანტიკურ ველში ექცევა: გველი, ავი, ბოროტი / კეთილი. ძველი ქართული ენის ლექსიკონის მიხედვით [რუხაძე, 2008], წყალობა არის შებრალება, სიბრალეული; ის, ვინც წყალობას მოითხოვს არის საწყალი, უწყალო; ვინც მას გაცემს კი არის მოწყალე. მოწყალე არის კეთილი და მისი გაიგივება ოდითგანვე ხდებოდა იმავე [წყ] ფუძით ნაწარმოებ სიტყვასთან **მწყემსი**, რომელიც მღვდელმთავრის, შემდგომ კი იესო ქრისტეს მნიშვნელობითაც იხმარებოდა: *იესო, მწყემსო ჩემო ყოვლად კეთილო მიხსენ მე* (მიტევების ლოცა). რაც შეეხება წყეულს, ის არის კურთხევას მოკლებული. მწყემსი-კეთილი არის მწყალობელი და ის გასცემს წყალობას, მწყეული

იწყევლა და რაღაცის მოკლებას მოასწავებს.

ძველი აღთქმით, მწყალობელი და მწყელიც არის ერთი: ღმერთი-შემოქმედი, რომელმაც პირველმა წარმოთქვა წყევლა, რითაც წარწყმიდა მიწა (ქვეყანა) და გველი (ქვეწარმავალი), [დაბ.: 2: 14, 17].

წყევლა / წყალობა... მანამ, სანამ ეს სიტყვები თავიანთ ადგილს დაიმკვიდრებდნენ სალაპარაკო ენებში, ბიბლიური ტექსტების მიხედვით, ისინი გამოხატავენ იმ ქმედებას, რომლებსაც ცივილიზატორი მამები მიმართავდნენ ხოლმე ეპოქათა მიჯნაზე. გვექმნება შთაბეჭდილება თითქოს წყევლა-კრულვის გარეშე შეუძლებელი უნდა ყოფილიყო ერთი ეპოქიდან მეორეზე გადასვლა? ძველი აღთქმის ტექსტებით, შემოქმედი ღმერთი წყევლის თავის ქმნილ გველს და მიწას; მართალია, ნოე წყევლის თავისი უფროსი ვაჟის, ქამის შთამომავალ ქანანს და კურთხევას აძლევს სემისა და იაფეტის საერთო კარავს; დაიწყევლა კაენი, ბებერი ისააკი კურთხევას აძლევს თავის ვაჟ იაკობს.... გვიჩნდება შეკითხვა, რას უნდა მოასწავებდეს ეს ვერბალური ქმედება და რატომ იკვეთება წყალთან მისი კავშირი ?

ქართველური ენების მიხედვით სიტყვა **წყ** არის ცოდნა, ხედვა. ამ ფუძე-სიტყვით დამკვიდრდა გამონათქვამები: “ღმერთმა უწყის“ და “ღვთის წყრომა“. ხალხური ზეპირსიტყვიერებით ტრადიციულად სპონტანურად წარმოთქმული ეს ორი ფრაზა, შესაძლოა უძველეს ბიბლიურ ნარატივს დაეფუძნებინა: „უწყის ღმერთმა, რომელ დღესაც შეჭამთ მაგ ნაყოფს, აგებილებათ თქვენ თვალები“, ამ სიტყვებით აცდუნებს გველი ევას, რასაც შედეგად მოჰყვება ღვთის წყრომა და წყევლა.

1. წყევლა-წყალობა დაბადების ტექსტების მიხედვით:

დაბადების პირველ თავში გადმოცემულია, რომ თავდაპირველად ღმერთმა შექმნა ცა და ქუეყანა (მიწა); ქუეყანა იყო ბნელი უფსკრულთა ზედა, უხილავი და აუთვისებელი; ამ ტექსტით, უფსკრული და **წყალი** უკვე უნდა არსებულებოდა როდესაც ღმერთი ქმნიდა ცას, მიწას და ნათელს [დაბ.:1:11].

მიწიდან აღმოცენდებიან თესლით გამრავლებადი ბალახები, ნაყოფის მომტანი ხეები და მთესველი მცენარეები; ღმერთი წარმოშობს ცოცხალ არსებებს წყალში, ცაში და ქვეყანაზე. წყლებში დაიწყებენ გამრავლებას ქვეწარმავლები და ვეშაპები, ცაში ფრინველები; ღმერთი აკურთხებს თავის ქმნილებებს და იტყვის: *აღორძნდით და განმრავლდით !* შემდეგ ღმერთმა თქვა:

ვემნეთ კაცი ხატებისაებრ ჩვენისა და მსგავსებისაებრ.

და მთავრობდეს თევზთა ზღვსასა და მფრინველთა

ცისათა და პირუტყუთა და მგეტა ყოვლისა ქუეყანისა

ყოველთა ქუეწარმავალთა მავალთა ქუეყანასა ზედა [დაბ.:1:26].

ყოველთა იპყრობს დაბადების ეს ტექსტი, რომელშიც მხოლოდითი ფორმით არის ჩანიშნული - *ვექნეთ კაცი* - განსხვავებით წინა პარაგრაფებისაგან, როდესაც ღმერთის თქმული სიტყვით წყალში, მიწაზე და ცაში სიცოცხლე მრავლად მკვიდრდება. იქმნება შთაბეჭდილება, თითქოს მხოლოდით რიცხვში ჩანიშნული, ცალი, ერთი კაცის შექმნას ღმერთი გადაწყვეტს იმნაირად, რომ მასში ჩადოს წილი უკვე შექმნილი ყველა სულდგმული არსებისა, რასაც ჩემი აზრით, უნდა მოასწავებდეს ხატებისაებრ ჩვენისა და მსგავსებისაებრ; იმის გათვალისწინებით, რომ ღმერთმა შექმნა მცენარე, როგორც „მთესველი თესლისა“, ყოველი სულდგმული კი ნათესაობისებრ და მსგავსებისა მიხედვით, მაშინ წილის სახით, თითოეული მათგანისგან კაცს უნდა რეგბოდა ნაწილი მათი თესლისა, იგივე ნამცეცი და ამასთან, როგორც მამრული, ასევე მდედრული. ჩემს ამ მოსაზრებას ამყარებს დაბადების მომდევნო თავის პარაგრაფი:

შექმნა უფალმან ღმერთმან კაცი მტვერისა მიმღებელმა ქვეყანისაგან. და შთაბერა

პირსა მისსა სული სიცოცხლისა და იქმნა კაცი იგი სულად ცხოველად [დაბ.: 2: 7].

ეს ტექსტი განმარტავს, რომ კაცი, რომელიც ღმერთმა თავის მსგავსად, უფრო ზუსტად კი, უკვე შექმნილი სამყაროს ხატად მოიაზრა, სწორედ მიწისგან მიღებული მტვერისაგან იყო წარმოქმნილი; ზოგადად მტვერი არის დიდი რაოდენობის ნაწილაკების ერთგვარი მასა, რომელიც შესაძლოა მცენარეული ბუნების თესლის ნამცეცებით წარმოიშვას; თუ გავითვალისწინებთ, რომ ყვავილის მტვერი შეიცავს ამინომჟავებს, ცხიმებს, ცილებს, ნახშირწყლებს და ასევე სხვა, ადამიანისათვის აუცილებელ მიკროელემენტებსა და ნივთიერებებს; და რომ სიტყვა დამტვერვა სწორედ მცენარეთა რეპროდუქციის მნიშვნელობით იხმარება, მაშინ შეგვიძლია სავსებით მართებულად ვივარაუდოთ, რომ ღმერთის მიერ შექმნილი კაცი, ვეგეტარიანელი, მცენარეული ბუნების უნდა ყოფილიყო. ალბათ ამიტომაც გააშენა ღმერთმა მისთვის ედემის ბაღი და ჩააბარა საპატრონოდ მას:

და მოიყვანა უფალმან ღმერთმან კაცი, რომელი შექმნა,

და დაადგინა იგი სამოთხესა მას საშვებელისასა საქმედ მისა და დაცვად.

ტექსტი გვეუბნება, რომ ედემის ბაღში ორი ხე იყო აღმოცენებული: ხე სიცოცხლისა და ხე ცნობადი კეთილისა და ბოროტის, რომლის ნაყოფის ჭამაც ეკრძალებოდა კაცს [დაბ.: 2: 15,16,17].

შემოქმედი ღმერთი მოუხმობს მხეცებს და ფრინველებს და წარუდგენს მათ თავის ქმნილ კაცს, რომელსაც დაევალება ყოველი მათგანის ამოცნობა და სახელების შერჩევა-დარქმევა მათთვის; თითოეულ სულდგმულს კაცი გარკვეული თვისების მატარებელ სახელს მიანიჭებს, რის შემდეგაც დაადგენს საკუთარ იდენტობასაც, როგორც ადას, რაც იბერიულ-კავკასიური ენების

მიხედვით ნიშნავს მშობელს, მამას [ჩუხუა, 2017]; პირველქმნილი კაცი ხდება ადა -სამყაროს მწყემსი, მაგრამ ამასთან იგი იწყენს, რადგან ცხოველთა შორის “არა ეპოვნა შემწე მსგავსი მისი“ [დაბ.:2:19,20].

მაშინ გადაწყვეტს შემოქმედი არ დატოვოს ეულად ადა-მისი და შეუქმნას მას თავისი მსგავსი სულდგმული შემწედ საქმეში [დაბ.:2:21,22]. დაბადების ტექსტი გვაუწყებს, რომ ღმერთმა სასწაული დაადო ადამს, ‘დააძინა’ ის და მძინარეს ერთი გვერდის წიბო გაუხსნა, ნეკნი ამოუღო და ცოლის სახით ახალი გვერდი აუშენა მას;

ასე შექმნა ცოლ-ქმრი :

აწ ესე ძუალი ძუალთა ჩემთაგანი და ჯორცი ჯორცთა ჩემთაგანი.

ამას ეწოდოს ცოლ, რამეთუ ქმრისა მისისაგან გამოღებულ იქმნა იგი [დაბ.:2:23,25]. პირველქმნილი კაცი, სამყაროს მწყემსი, სრულიად ცხოველთა და ფრინველთა პატრონი ადა დაკარგავს თავის პირვანდელ მცენარეულ ბუნებას, ის გახდება ქმარი, როგორც ერთი და განუყოფელი თავისი ცოლის.

ბიბლია გვაუწყებს: *და იყვნეს ორნივე შიშუელ: ადამ და ცოლი მისი, და არა ჰრცხუნოდა.*

რ-ცხუ: სირცხვილი, შერცხვენა, მხოლოდ ქართული ენით არის შესაძლებელი რ-ცხვ ზმნური ძირის გამოყოფა; ამასთან სინდურში და უბიხურში შერცხვენა იხმარება შეურაცხყოფის და წყევლის მნიშვნელობით. აღდგენილია ზმნური ძირი ცუგჰა, მეცნიერები არ გამორიცხავენ ამ ძირთა პალეოკავკასიურ ეტიმოლოგიას [ჩუხუა,2017]. შესაძლოა, რომ სწორედ მთის კავკასიურ ენებს შემოენახათ სიტყვის “სირცხვილი“, უძველესი მნიშვნელობა და არსი, რომელიც წყევლას უკავშირდება. ცოლ-ქმარს არა რცხვენოდა სიშიშვლის, რამდენადაც ისინი არ იყვნენ წყეულნი.

ტექსტი გვაუწყებს, რომ ერთხელაც ყველაზე ცბიერი ცხოველის ენით შეიტყობს ადას ცოლი ხე ცნობადის ნაყოფის შესახებ, გველი ეტყვის მას [დაბ.:3 : 1-5,7].

რომელსა დღესა სჭამოთ მისგანი, განგებუნენ თქუნ თუალნი

და იყენეთ, ვითარცა ღმერთნი, მეცნიერ კეთილისა და ბოროტისა.

აკრძალული ნაყოფის დაგემოვნებას უნდა მოჰყოლოდა შეცნობა კეთილისა და ბოროტის; რაც პირდაპირ კავშირს ავლენს წყევლა-წყალობის სემანტიკასთან და იმ ფარულ ცოდნასთან, რომელსაც მხოლოდ ღმერთი-შემოქმედი ფლობდა და სამუდამოდ უნდა დამარხულიყო ხე ცნობადისას ნაყოფში; როგორც ბიბლია გვაუწყებს, გველის ცდუნებით ადას ცოლი მიიღებს და შემდეგ ქმარსაც აჭმევს აკრძალული ცოდნის ნაყოფს, რის შედეგადაც:

განებუნეს თუალნი ორთა-ნი-ვე და აგრძენეს, რამეთუ შიშუელ იყვნეს [დაბ.:3 : 1-7].

თვალახელილი ადამი შეიგრძნობს საკუთარი თავის სიშიშვლეს და როდესაც ედემის ბაღში

მავალი ღმერთის ფეხის ხმას გაიგონებს, ხეებს შორის დაიმალება ის. პირვანდელი კავშირი შემოქმედსა და მის ქმნილებას შორის რღვევას იწყებს მაშინ, როდესაც ედემის ბაღში მავალი შემოქმედი ველარ ხედავს ადამს, ეძებს და ეძახის მას.

ადამი ლედვის ფურცლებით შეიმოსება, ცოლსაც შემოსავს და შემდგომ მისი იდენტობის შესაფერ სახელს დაარქმევს მას; ისევე როგორც ყოველ ცხოველსა და ფრინველს, მასაც მიანიჭებს თავის კუთვნილ სახელს და **უწოდა ადამ სახელი ცოლსა თვისა: ცხორება** [დაბ.:3: 20]. გველის მეოხებით პირველქმნილი კაცი გახდება მამა-კაცი და თავისი ცოლისაგან წარმოშობს დედა-კაცს, რათა მისი შემწეობით, შემოქმედი ღმერთის მსგავსად მანაც შეძლოს შექმნას თვისი მსგავსი სულდგმული და დასაბამი მისცეს კაცობრიობას. რაც შეეხება ადამიანთა მოდგმას, აკრძალული ხილის დაგემოვნებით მოხდება კაცის პირველადი, მცენარეული ბუნების კვდომა და ახალი, ცხოველური მამრული და მდედრული საწყისების ფორმირება; ადას და ცხოვრებას სადგომი ველარ იქნებოდა ედემის ბაღი, ამიტომაც შემოქმედი ტყავით, ცხოველური სამოსით შემოსავს მათ და სამუდამოდ განდევნის სამოთხიდან;

ზეციდან მიწაზე დაუშვებს ღმერთი ადამს და ცხოვრებას (ევას); ამასთან, დაწყევლის მიწას, რათა ღვთის სიტყვას განმდგარმა მამა-კაცმა მწუხარებით, ოფლითა და გარჯით მოიპოვოს ყოველდღიური საზრდო პური, მანამ სანამ მიწისაგან წარმოქმნილი, თავადვე მიწად არ მიექცევა [დაბ.: 3: 16,17,18,19].

ცხოვრება, დედა-კაცი გაამართლებს თავის ახალ იდენტობას, გაამრავლებს ადამიანთა მოდგმას, ერთი პირობით, ღმერთი მას ჩადენილი ცოდვისთვის დაუწესებს მწუხარებით შობადობას: **განმრავლებით განვამრავლნე მწუხარებანი შენი და სულთქუმანი შენი, მწუხარებით ჰშენე შვილნი.**

მწუხარების სემანტიკით დასრულდება ბიბლიური სიშიშვლის ხანა, წყეული შეიქმნება გველი (ქვეწარმავალი) და მიწა (ქვეყანა); ადამის და ევას მიერ ხე ცნობადისა ბოროტისა და კეთილის ნაყოფის მიღების შედეგად, ძველი აღთქმის ტექსტებში თავს იჩენს მწუხარების სემიოტიკა: სიკვდილი და სიცოცხლე.

შემოქმედ ღმერთსა და კაცობრიობას შორის კავშირი გაწყდება, გულგამწყრალი შემოქმედი დაწყევლის ქვეყანას და ქვეწარმავალს. ადამიანი კი გააცნობიერებს შემდეგი სახის სიტყვებს: წყრომა, წყევლა და წყალობა, რომლებიც წყალთან ერთად ქმნიან წარღვნის ბიბლიურ სემანტიკას.

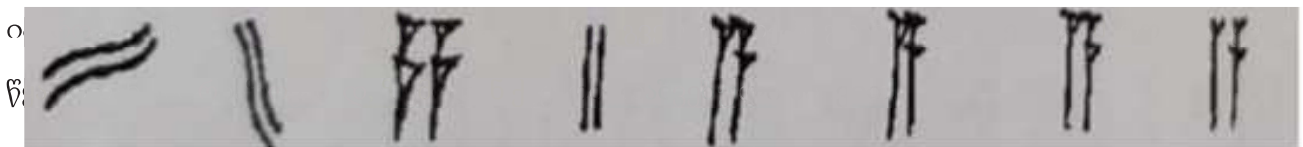
2. ქვეწარმავალი და ქვეყანა, დაწყევლილი მიწა-წყლის ცივილიზაცია : სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის მიხედვით, დაწყევლილი არის კურთხევას მოკლებული, წყალობის გარეშე დარჩენილი; თავის მხრივ, რაც მიანიშნებს წყლის სასიკეთო ზემოქმედების მოკლებას.

სამოთხიდან განდევნილი ადამი და ევა უნდა დასახლებულიყვნენ წყეულ მიწაზე, ერთგვარ

უდაბნოში. მაგრამ აკრძალული ხილის დაგემოვნებით შეძენილი ცოდნის წყალობით მათ უნდა შეძლებოდათ წყლის გონივრულად მოხმარება; ამისათვის კი მათ შთამომავლებს უნდა შეექმნათ საირიგაციო არხები და რეზერვუარები; დასაბამი უნდა მიეცათ და განვეითარებინათ მიწათმოქმედება, მამა-კაცს საკუთარი ოფლით უნდა მოეპოვებინა საზრდო პური.

ხე ცნობადი “კეთილის და ბოროტის“ უკავშირდება წყ ცოდნის აღმნიშვნელი ფუძე-სიტყვით ნაწარმოებ წყალს და წყევლა/წყალობას. წყლის მართვა მიწათმოქმედების განსავითარებლად, **მიწისა და წყლის დაბალანსება**, სწორედ ასეთი უნდა ყოფილიყო ის პირველი ცივილიზაცია, რომელსაც დაწყევლილ მიწაზე დაშვებული მამაკაცი შექმნიდა. მეცნიერული ჰიპოთეზის სახით დავუშვი, რომ შუმერულ ენას შესაძლოა შემოენახა წარდენამდე არსებული წყლის ლინგვოკულტუროლოგიური ასპექტი და ამ მიზნით შევისწავლე A იდეოგრამი.

წყლის პროტოლურსმული და ლურსმული ნიშნებით ჩანიშნული A იდეოგრამი ყურადღებას

ნიშნების რაოდენობა მონაცვლეობს ორიდან ოთხამდე, მაგრამ ფორმა და ორიენტაცია სტაბილურად გამოისახება ორი საწყისი წყაროდან სწორხაზოვანად, ზემოდან ქვემოთ დაშვებული სხივით. პირველი ორი სურათი არის პიქტოგრამა და გამოსახავს წყვილ გველს ანუ ქუეწარმავალს. საინტერესოა აღინიშნოს, რომ გველისა და წყლის აღქმის შუმერული კონცეფცია რადიკალურად განსხვავდება სხვადასხვა კულტურების მიერ წყლის ჩანიშვნის მანერაზე.

ეგვიპტელებისთვის წყალი გამოისახებოდა ტალღათა მოძრაობით, ჩინელებისთვის დინებების ჩანიშვნით, ხოლო ასტეკებისთვის ჭურჭელში მოთავსებული წყლის ცისფერი ფერით. ამასთან, ძველ ჩინეთში ზოგიერთი მდინარის ღმერთი წარმოდგენილი იყო ქვეწარმავალთა სახით. ევრაზიაში ხდებოდა ჩანჩქერთა გაიგივება გიგანტურ გველებთან. იმის გათვალისწინებით, რომ მითები წარმოადგენენ კაცობრიობის ისტორიის წინა ფაზას და რომ ლინგვისტური ფიგურის წარმოჩენა ხდებოდა მითიური პერსონაჟებით, იდეოგრამის შემდგომი ევოლუცია უნდა ვეძებოთ წყლის მითიურ საწყისთან, გველის ფიგურის ნიშნით.

წყლის შუმერული აღქმა განსხვავებული და თვითმყოფადია, მიუხედავად ამისა, ქართული ენის სტრუქტურა საშუალებას იძლევა ერთი სიტყვით მოახდინოს მისი წაკითხვა, როგორც ქუე-წარ-მავალი. (ქუე) მიუნიშნებს დაშვებას ზევიდან ქვევით, (წარ)-მავალი კი მიმართულ მოძრაობას, ზუსტად ისე, როგორც ამას მიგვითითებს იდეოგრამი. თუ კარგად დავაკვირდებით (ქუე-), ქვემოთ დაშვებულ წყვილ ნიშნებს, შევძლებთ მათ დაყოფას ორ განსხვავებულ ჯგუფად:

პირველი, სიმეტრიული, 2 და 4 ნიშნიანი და მეორე, ასიმეტრიულ 3 ნიშნიანი. ამ ფენომენის ასახვად მოვიშველიებ ძველ სამყაროში გველის ირგვლივ ჩამოყალიბებულს მითიურ აზროვნებას.

შუამდინარეთის მითოლოგია ცნობილი და წვდომადი ხდება ძვ.წ. XII საუკუნის ლიტერატურული ძეგლის Enūma eliš წყალობით. სამყაროს შექმნის ამ ბაბილონურ ეპოსში აღწერილია კოსმოსის წარმომავლობა, როდესაც სამყარო სრულად დაფარული ყოფილა წყლით; ლეგენდარული “აფსუ” წარმოადგენდა ოკეანის მიწისქვეშა მტკნარ წყლებს, მდებარეული საწყისის გიგანტური გველი “თიამათი” კი, ზღვის მლაშე წყლების პერსონიფიკაციას. აფსუსა და თიამათის შერკინებით წარმოქმნილა სამყარო და ღმერთები.

რაც შეეხება ქართულ მითოლოგიურ აზროვნებას, ისევე როგორც სხვა მრავალ ტრადიციაში, გველის სიმბოლო უკავშირდება წყალს, წვიმას, ნაყოფიერებას და მოსავლიანობას. მთის რეგიონში, გველთან დაკავშირებულ რწმენა-ტრადიციებით მას ოჯახის მფარველის სტატუსი აქვს მინიჭებული. ასხვაგვებენ მდებარეული და მამრული საწყისის ორ გველს : “ალალ” და “არამ“, მაგრამ ყოველთვის დაწყვილებულად მოიხსენებენ მათ [ახაკელია,1997]. შესაძლოა სწორედ ამ ორი, მამრული და ქალური საწყისის არსებობას მიგვანიშნებდეს წყლის 3 ნიშნიანი იდეოგრამის წყვილი სხივი.

თუ შევეცდებით ქართული მითიური **არამის** წაკითხვას შუმერული იდეოგრამით, მივიღებთ ქუე-წარმავალს, და იმისათვის, რომ დავრწმუნდეთ სისტემის შესაძლო თანხვედრას ქართული ენის სტრუქტურასთან, საკმარისია იქნება მოიძებნოს იბერიულ-კავკასიურ ენათა ჯგუფში, “ქუე-წარმავალის“ ლინგვოკულტუროლოგიური მეწყვილე. დიდხანს ძებნა არ დაგვჭირდება, რადგან ქართულმა ენამ შემოგვინახა სიტყვა “ყანა“ და მისგან ნაწარმოები “ქუე-ყანა“.

ამრიგად, წყვილი გველის ფიგურით ჩანიშნული წყლის სამნიშნიანი იდეოგრამი, წაკითხული როგორც მამრული **ქუე-წარმავალი** და მდებარეული საწყისის **ქუე-ყანა**, ექცევა წყლის და წყევლა/წყალობის სემანტიკურ ველში ; შემოქმედი ღმერთი წყევლის გველს (ქუეწარმავალს) და მიწას (ქუეყანას), იმისათვის, რომ ევას გაემართლებინა თავისი სახელი - “ცხოვრება“ და დასაბამი მიეცა ადამიანთა მოდგმისათვის.

წყლის შუმერული იდეოგრამის მიხედვით იკვეთება უწყვეტი კავშირი -ზე სამყაროსა და ქუე-წარმავალ და განახლებად სამყაროს შორის.

3. დასკვნა : გველის პიქტოგრამით ჩანიშნული წყლის შუმერული იდეოგრამი რადიკალურად განსხვავდება სხვადასხვა კულტურების მიერ წყლის ჩანიშვნის მანერაზე, ამასთან ის თანხვედრაშია ქართული ენის სტრუქტურასთან და საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ სამნიშნიანი იდეოგრამის ბინარული წაკითხვა, როგორც **ქვეწარმავალი ქვეყანა**. ქართული ენის

მიხედვით სიტყვას “ქვეწარმავალი“ ენიჭება გველის მნიშვნელობა, ქვეყანა კი არის მიწა, ვიღებთ წყლის იდეოგრამის კიდევ ერთ ბინარულ წაკითხვას: **გველი / მიწა**.

“გველი“ და “მიწა“, ეს ორი სიტყვა ექცევა ღვთიური წყევლის სემანტიკურ ველში და მიგვანიშნებს, რომ A იდეოგრამი შესაძლოა უკავშირდებოდეს წარღვნამდე არსებულ აზროვნების სისტემას; წყლის და წყველა/წყალობის სემანტიკით, როდესაც მოხდა ხე ცნობადის ნაყოფის დაგემოვნება და წარმოითქვა პირველი წყველა. რის შედეგადაც პირველქმნილი კაცი, მწყემსი-კეთილი გახდება მიწის მუშაკი, რომელსაც მწუხარებით უნდა მიეღო ყოველდღიური საზრდო წყეული მიწიდან.

იმის გათვალისწინებით, რომ გველი წარმოადგენს წყლის მითოლინგვისტურ ფიგურას, წყლის შუმერული A იდეოგრამის წაკითხვა ქართული ენით შესაძლებელია როგორც მიწა-წყალი; გეოგრაფიული ადგილი, სადაც პირველი კაცობრიობის შთამომავალნი, ევას შვილები დასახლდნენ, ისწავლეს მიწისა და წყლის დაბალანსება, წყლის მართვა საირიგაციო არხებით და ამგვარად განავითარეს სამიწათმოქმედო საქმე ისე, როგორც ეს უნდა მომხდარიყო ისტორიულ შუამდინარეთში, მარცვლის მწარმოებელ ხალხთა, **სუმერთა**, შუმერების დასახლების შედეგად [მიქელაძე, 2025].

ლიტერატურა:

1. აბაკელია ნინო (1997), სიმბოლო და რიტუალი ქართულ კულტურაში, საქართველოს მეც. აკადემიის ისტორიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტი.
2. ორბელიანი სულხან-საბა (1658 -1725), ლექსიკონი ქართული, <https://www.nplg.gov.ge>
3. მიქელაძე რუსუდანი (2024), გველის გრაფემა ქრისტიანულ მხატვრობაში და ქართულ ანბანურ დამწერლობებში, საქართველოს ბიბლიოთეკა, N°1-4 (94-97).
4. მიქელაძე რუსუდანი (2025), საერთო კავკასიური ძირ-ფუძე [ფს], პოვნიერი [სუ] და ტოპონიმო 'სუმერი', საქართველოს მეც. აკადემიის მაცნე.
5. რუხაძე გრიგოლი, კოპალაძე გვანცა (2008), ძველი ქართული ენის შეერთებული ლექსიკონი, საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა.
6. ქაჯაია ოთარი (2001), მეგრულ- ქართული ლექსიკონი, ISBN 99928-58-48-6
7. ჩუხუა მერაბი (2017), ქართულ -ჩერქეზულ -ავხაზური ეტიმოლოგიური ძიებანი, <https://www.dspace.nplg.gov.ge>

Water in the Sumerian and Kartvelian System of Thought

Abstract

By its nature, water is a shared element between heaven and earth; perhaps this is why the ancient world expressed the dogmas regulating humanity through the phenomenon of water. According to the biblical texts of the Old Testament, humanity before the Flood of Noah existed within the shared semantics of water and curse / blessing, understood as the result of a broken connection between merciful heaven and cursed earth.

It is noteworthy that only the Georgian language makes it possible to reveal the semantic connection between water and the biblical curse and blessing, which in turn demonstrates the link between pre-Flood systems of thought and the mytho-linguistic serpent figure of a dualistic nature.

In the Georgian language, the root [წყ], denoting knowledge, produces the words water (წყალი), mercy (წყალობა), and curse (წყევლა). In the Megrelian language, the word “cursed” is used in the meaning of “serpent.” One who asks for mercy is pitiable (საწყალი); and one who grants it is merciful (მოწყალე).

The merciful one is good and was historically identified with the word “shepherd” (მწყემსი), which was also used in the sense of high priest and later Jesus Christ. According to the Old Testament, both the one who shows mercy and the one who curses are the same: God the Creator, who first pronounced the curse, thereby destroying the earth (land) and the serpent (reptile).

The study of the texts of Genesis is of great importance for understanding archaic systems of thought. The transmission of knowledge between generations occurred orally or in writing.

The scientific novelty of the article lies in presenting water, curse, and mercy—recorded in the Kartvelian languages through the root [წყ], denoting knowledge—by means of a bilingual reading of the Sumerian ideogram **A** representing water.

The Sumerian ideogram of water, conveyed through a serpent pictogram, radically differs from the ways water is denoted in other cultures. At the same time, it corresponds to the structure of the Georgian

language and enables a binary reading of the three-sign ideogram as serpent (reptile) and earth (land). In Georgian, the Sumerian ideogram **A** falls within the semantic field of the biblical curse and connects to the pre-Flood system of thought, when the fruit of the Tree of Knowledge was tasted and the first curse was pronounced. As a result, the primordial human, the good shepherd, became a cultivator of the land—Adam—and as punishment for the committed sin, he was to obtain his daily bread in sorrow from the cursed earth; his wife Eve was charged to multiply Adam’s descendants in sorrow and pain.

Considering that the serpent represents the mytho-linguistic figure of water, the Sumerian ideogram **A** for water presents the geographical locus of land–water where the first descendants of humanity, the children of Eve, settled and learned to manage water through irrigation canals; they developed agriculture, as it had happened in historical Mesopotamia with the settlement of the Sumerians, a grain-producing people.

Keywords: : the Old Testament, Sumerian A ideogram, water semantics, civilizationak studies, Iberian-Caucasian Linguistics.

რეცენზენტი: პროფესორი ელენე ბუნიაკოვა